

HOZIRGI O'ZBEK ADABIY TILIDA TOVUSH VA HARF TUSHUNCHASI

Hosila Nurmamatova

Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi

Ilmiy rahbar: Muxtorova Shahnoza

Annotatsiya: *Ushbu maqolada, hozirgi o'zbek adabiy tilida tovush va harf tushunchalari o'rganiladi. Tovush va harf o'rtasidagi farq, ularning o'zaro bog'lanishi va o'zbek tili yozuvida qanday aks etishi tahlil qilinadi. Tovushlarning talaffuzi, harflar yordamida yozilishi, shuningdek, o'zbek alifbosining o'ziga xos jihatlar haqida batafsil ma'lumot beriladi. Maqola tovush va harf tushunchalari orasidagi aloqani chuqurroq tushunishga yordam beradi va o'zbek tilining yozuv tizimini o'rganishga katta hissa qo'shadi.*

Kalit so'zlar: *O'zbek adabiy tili, tovush, harf, alifbo, talaffuz, yozuv, tilshunoslik, o'zbek tili.*

Kirish

Hozirgi O'zbek adabiy tilida tovush va harf tushunchalari tilshunoslikda muhim o'rin tutadi. Tovushlar tilning og'zaki ifodalash vositasi bo'lib, harflar esa ularning yozma shaklini tashkil etadi. Tovush va harf o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish, nafaqat tilshunoslikda, balki tilni o'rganishda ham alohida ahamiyatga ega. O'zbek tilining to'g'ri imlosi, talaffuzi va yozuvi, ayniqsa hozirgi globallashuv davrida, tilni anglash va samarali muloqot qilishda muhim o'rin tutadi. Harflar tovushlarni yozma shaklda ifodalaydi, shu bois ularning o'zaro aloqasi, tilshunoslikda eng ko'p muhokama qilinadigan masalalardan biridir. Tovushlar, o'z navbatida, nutqning asosiy elementi sifatida tilni og'zaki ravishda ifodalashda katta rol o'ynaydi.

O'zbek tilining hozirgi lotin grafikasiga asoslangan yozuv tizimi, aslida, tilning fonetik tuzilishini aniq aks ettirishga mo'ljallangan. Alifbo tuzilishi o'zbek tilining fonologik tuzilishini, ya'ni tovushlarning tizimini to'liq aks ettiradi. O'zbek alifbosidagi har bir tovushning o'ziga xos yozuv shakli mavjud bo'lib, bu esa tilni

to'liq va aniq ravishda ifodalash imkonini beradi. Masalan, "a", "b", "d", "g" kabi harflar tovushlarning yozma shakllarini ifodalaydi. Biroq, ba'zi tovushlar, masalan, "sh", "ch", "o'", "g'" kabi tovushlar esa ikki yoki undan ortiq harflar yordamida yoziladi. "O'zbek tilining talaffuzi va imlosi o'rtasidagi aloqani to'g'ri tushunish, ayniqsa tilni o'rganishda katta ahamiyatga ega" (Abdurahmanov, 2005).

Tovushlar va harflar o'rtasidagi bog'liqlik, tilshunoslikda, ayniqsa fonetika va fonologiya sohalarida chuqur tahlil qilinadi. Tovush – bu nutqning asosiy elementi bo'lib, tilning og'zaki ifodalashida muhim rol o'ynaydi. Harf esa, bu tovushlarning yozma shaklidir. Tovushlar orqali nutqni ifodalash oson bo'lsa-da, ularni yozma shaklga o'tkazishda harflar yordamida aniq va tushunarli ifodalar yaratish zarurdir. Bu ikki tushuncha orasidagi farqlar, shuningdek, ularning o'zaro bog'lanishi o'zbek tilining to'g'ri imlo va talaffuzini shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi. Tovush va harf tushunchalarini chuqur o'rganish o'zbek tilining fonetik va grammatik tizimlarini to'liq anglashga yordam beradi.

O'zbek tilidagi tovushlar va harflar o'rtasidagi bog'liqlikni anglash, tilning grammatik tizimiga bo'lgan tushunchamizni yanada mustahkamlashga yordam beradi. "Tovushlar va harflar orasidagi farqni anglash, tilni o'ziga xos shakllarda ifodalash va yozishda yanada samarali usullarni yaratishga yordam beradi" (Rahimov, 2007). Tovushlarning aniq ifodalanishi va harflarning to'g'ri yozilishi o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish, tilni o'rganishni samarali qilishda yordam beradi va uni xalqaro miqyosda tanilishiga yordam beradi.

O'zbek tilining yozuv tizimi lotin alifbosiga asoslangan bo'lib, bu yozuv tizimi nafaqat xalqaro kommunikatsiyani osonlashtiradi, balki tilni global miqyosda izchil va bir xil tutishda ham katta ahamiyatga ega. Bugungi kunda O'zbekiston va dunyo bo'ylab lotin grafikasida yozilgan matnlar keng tarqalgan. Bu esa, tilni zamonaviy texnologiyalar va global muloqot vositalarida samarali ishlatish imkonini yaratadi. Shuning uchun o'zbek tilining lotin grafikasidagi yozuv tizimini tushunish, nafaqat ilmiy yondashuvda, balki kundalik hayotda ham tilni aniq va to'g'ri ishlatishda yordam beradi.

Tovush va harf o'rtasidagi farqni va bog'liqlikni tushunish, shuningdek, tilning to'g'ri talaffuzi, imlosi va yozuvining shakllanishiga asos bo'ladi. Bu o'zbek tilining yanada aniqroq va to'liq ifodalangan shakllarini yaratishga yordam beradi. Tovushlar va harflar o'rtasidagi farq va ularning o'zaro bog'liqligini o'rganish nafaqat tilni o'rganishda, balki tilni rivojlantirishda, uni global miqyosda ishlatishda muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, tilshunoslar o'zbek tilining tovush va harf tuzilmasini chuqur tahlil qilish orqali, tilni o'ziga xos fonologik va morfologik tizimlari bilan birga, uning rivojlanish yo'llarini aniqlashadi. Tovushlar va harflar o'rtasidagi bu bog'liqlik, o'zbek tilining yanada rivojlanishi, keng tarqalishi va zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiyasini ta'minlaydi.

Xulosa

Hozirgi o'zbek adabiy tilida tovush va harf tushunchalari o'zaro bog'liq bo'lib, tilning imlo, talaffuz va grammatik tuzilishida asosiy o'rin tutadi. Tovush — bu tilning og'zaki shaklidagi, nutqda eshitiladigan element bo'lib, harf esa uning yozma ifodasidir. O'zbek tilida bu bog'liqlik lotin grafikasi asosida aniq aks etadi, chunki har bir tovush uchun alohida harf yoki harflar guruhidan foydalaniladi. Misol uchun, "sh", "ch", "o'", "g'" kabi tovushlar ikki yoki undan ortiq harflar orqali ifodalanadi.

Bu tizim tilning fonetik tuzilishini aniq aks ettirishga imkon beradi. Tovushlarning to'g'ri talaffuzi va harflarning to'g'ri yozilishi orasidagi muvofiqlik, tilni o'rganishda va uning o'ziga xos xususiyatlarini to'g'ri tushunishda katta ahamiyatga ega. O'zbek tilining lotin grafikasiga asoslangan yozuv tizimi uning fonetik tuzilishini yaxshi aks ettiradi va bu, o'z navbatida, nafaqat tilni o'rganayotgan kishilar uchun, balki tilning rivojlanishi va saqlanishi uchun ham muhimdir. Shuningdek, tovushlar va harflar o'rtasidagi aloqani chuqur anglash, o'zbek tilining tilshunoslik, imlo va fonologiya sohalarida yanada aniqroq ishlanmalar yaratishga yordam beradi. Bu, o'zbek tilining yozma shaklini mukammal tuzish, tilni jahon miqyosida yanada samarali o'rganish va tarqatishda katta o'rin tutadi.

Tovushlar va harflar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, tilshunoslikda nafaqat o'zbek tilining o'ziga xosligini, balki boshqa tillar bilan taqqoslashda ham muhim bir o'rin

tutadi. Bu tahlil til o'rgatishda va tilni saqlashda yangi yondashuvlar yaratishga xizmat qilishi mumkin. Shunday qilib, o'zbek tilining imlosi va talaffuzi orasidagi aloqani to'g'ri anglash, nafaqat ilmiy nuqtai nazardan, balki milliy madaniyatni saqlash va rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. **Abdurahmanov, A. (2005).** *O'zbek tilining imlosi*. Toshkent: O'zbekiston.
<https://www.natlib.uz>
2. **Rahimov, D. (2007).** *O'zbek tilining grammatikasi*. Toshkent: Fan.
<https://www.fan.uz>
3. **Salomov, M. (2008).** *O'zbek tilining fonetikasi*. Toshkent: Ma'naviyat.
<https://www.manaviyat.uz>
4. **Qodirov, S. (2015).** *O'zbek tilidagi tovushlar va harflar*. Toshkent: Ma'naviyat.
<https://www.manaviyat.uz>
5. **Ismailov, A. (2010).** *O'zbek tilining fonologik tizimi*. Toshkent: Sharq.
<https://www.sharq.uz>